

5. Reforma agrară: ani de aspirații

Situația grea în care se află economia națională în anii '90 este argumentul de necontestat pentru meditații asupra tendințelor esențiale ale reformei în sectorul cheie al acesteia – cel agrar.

În anii ce s-au scurs de la lansarea ultimei reforme s-au produs mutații serioase care merită o analiză retrospectivă, ce ar contura tendințele fenomenelor și proceselor cu caracter pozitiv, pentru a le încuraja și cele cu caracter negativ, pentru a le diminua influența.

Pentru toate țările agricultura constituie cel mai puternic factor de echilibru în armonizarea dezvoltării economice. Industrializarea a fost posibilă doar atunci când agricultura și-a sporit productivitatea și a eliberat forța de muncă pentru alte activități. Agricultura este ramura producției materiale care are ca obiectiv aprovizionarea populației cu produse alimentare și pe bună dreptate este considerată coloana vertebrală a unei națiuni.

În Moldova agricultura a fost și rămâne coloana vertebrală a economiei naționale, constituind mai mult de 40 la sută din produsul intern brut și având angajată jumătate din populația aptă de muncă.

Importanța sectorului agroalimentar impune găsirea și promovarea unui sistem de măsuri productiv, eficient și competitiv.

Schița privind concepția reformei agrare. Schimbările social-politice care s-au intensificat în fosta Uniune Sovietică și în Republica Moldova după anul 1985 au produs adânci transformări în economia națională, inclusiv în sectorul agroalimentar. Una din acestea a fost transformarea Republicii Moldova din «grădină înfloritoare» a Uniunii într-un stat independent, într-un sistem economic integru supus reformării. Reforma, - noțiune utilizată pentru a exprima schimbarea, transformarea politică, socială, economică, - este folosită recent în mod foarte frecvent de toată lumea.

Evoluția agriculturii de la început și până astăzi, în perioada de formare și consolidare a statalității Republicii Moldova, a fost influențată de înfăptuirea celor trei mari reforme agrare: reforma lui Cuza din 1864, reforma din 1917-1921 și reforma agrară din anii 1945-1950.

Moldova, care servea pentru aprovizionarea cu produsele agricole necesare, obținute prin rechiziție sau confiscare, în timpul războaielor ruso-turce din 1806-1812 și 1828-1829 ajunsese într-o stare de ruină economică.

Potrivit prevederilor Convenției de la Paris, guvernul Kogălnicianu readuce în Parlament proiectul «Legii pentru regularea proprietății rurale», promulgat la 15 august 1864 de către domnitorul Alexandru Ioan Cuza. Aceasta a fost cea mai îndrăznească și însemnată reformă, prin care s-a restabilit libertatea marii majorități a populației. Țăranii împroprietăriți încep să lucreze cu mare sârguință pământul lor, iar proprietarii de moșii își organizează mai rațional producția pe terenurile care le-au rămas.

Reforma agrară din anii 1917-1921 a continuat transformarea țării dintr-un stat latifundiar într-un stat cu proprietate mică țărănească.

Distribuirea de pământ tuturor țăranilor a generat împroprietărirea multor elemente economic slabe și a provocat extinderea culturilor care solicitau în primul rând forță de muncă manuală. Reformele din 1864 și din 1917-1921 s-au făcut pe cale pașnică, fără tensiuni sociale.

În perioada postbelică, după anul 1944, în agricultura Republicii Moldova a început să se realizeze modelul sovietic de etatizare și colectivizare, prin exproprierea gospodăriilor și confiscarea pământului, a inventarului agricol și a tot ce se află în gospodăriile țăranilor. Se depersonalizează vertiginos viața și munca țăranului care devine un sclav al sistemului imperial. Către anul 1950 gospodăriile de stat și colective deja prelucrau împreună 1661 mii ha, ce constituia circa 89 la sută din suprafața însămânțată. Proprietatea privată se restrânsese considerabil. Acest raport s-a menținut până la prăbușirea regimului totalitar.

Odată cu transformările din relațiile economice, are loc și reforma în agricultura Republicii Moldova, lansată prin adoptarea de către Parlament în 15 februarie 1991 a concepției reformei agrare și a dezvoltării social-economice a satului.

Orientarea principală a schimbărilor în relațiile economice la sat este demonopolizarea proprietății de stat și instituirea mecanismelor economiei bazate pe relațiile de piață.

Reforma agrară a fost lansată ca un sistem care include:

- Demonopolizarea proprietății, inclusiv deetimizarea terenurilor agricole;
- Reorganizarea exploatațiilor agricole;
- Demontarea sistemului economiei de comandă, reducerea considerabilă a intervenționismului arbitrar al organelor publice în activitatea gospodăriilor agricole;
- Formarea premiselor pentru dezvoltarea relațiilor economice de piață;
- Asigurarea sectorului agroalimentar cu personalul adecvat;
- Crearea și menținerea echilibrului social în spațiul rural, asigurarea protecției sociale a țăranimii.

Reforma agrară a fost concepută ca o schimbare fundamentală în acest sector important al economiei naționale. Care este ritmul reformei, cum se produc schimbările în sistem, unde ne-au dus transformările efectuate de la lansarea reformei agrare?

Procese și tendințe în evoluția structurii proprietății. Proprietatea în esență exprimă relațiile dintre oameni în legătură cu bunurile și cuprinde totalitatea relațiilor economice de apartenență, de posesiune, de folosință și de dispoziție.

Opiniile cu privire la rolul proprietății în viața economică diferă de la negarea influenței proprietății: «proprietatea deja nu mai este cheia tabloului general al relațiilor sociale»¹, până la considerarea drept factor hotărâtor al oricărui sistem economic, până la convingerea că proprietatea privată «constituie, în primul rând, premisa manifestării în propria lui sferă, iar în al doilea rând, premisa coexistenței libere a indivizilor...».

Demontarea sistemului monopolist statal centralizat și instituirea mecanismelor economiei de piață în sectorul agroalimentar este posibilă doar prin schimbări în esența proprietății.

Demonopolizarea proprietății de stat asupra pământului, reforma funciară, s-a efectuat în două etape.

La prima etapă, care practic a luat sfârșit, fiecărei familii de la sat i s-a transmis gratuit în proprietate privată cel puțin 0,3 ha. Dacă componența familiei depășea trei persoane, se atribuia suplimentar 0,1 ha pentru fiecare membru al familiei, începând cu a 4-a persoană, cu condiția ca suprafața totală pentru o familie să nu depășească 0,75 ha.

Actualmente suprafața loturilor de pe lângă casă, transmise în proprietate privată cetățenilor Republicii Moldova, constituie 344,5 ha.

La etapa a doua a reformei funciare, lansată odată cu adoptarea Codului Funciar la 1 ianuarie 1992, se atribuie în proprietate privată cota de teren echivalent din extravilan.

Procesul de atribuire a cotelor de teren echivalent în natură se desfășoară foarte anevoios. La 1 ianuarie 1995 suprafața terenurilor atribuite în proprietate privată a constituit doar 34,5 mii ha.

Majoritatea parlamentară agrocomunistă, adoptând în 10 februarie 1995 Legea pentru modificarea și completarea Codului Funciar, evident, a blocat atribuirea cotelor de teren echivalent în natură. Și totuși, la 1 ianuarie 1996, 58 mii ha de pământ au fost atribuite țăranilor. Acest proces s-a accelerat după Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova din 25 ianuarie 1996, prin care au fost recunoscute neconstituționale prevederile alineatului 7 al Art. 12 și alineatului 5 al Art. 13 din Codul Funciar modificat. Esențial a

¹ Car Crosland. The future socialism. Jonathan Cape 1967, p.66

contribuit la accelerarea reformei funciare programul “Pământ”, finanțat generos de guvernul SUA. La 1 iulie 1998 erau transmise din extravilan în proprietate privată 298 mii ha. Sectorul privat a constituit circa 28 la suta din suprafața terenurilor agricole. În SUA, spre exemplu, mai mult de 90% din pământurile agricole sunt private¹.

S-au depus și se depun eforturi considerabile pentru a frâna, și chiar a stopa, procesul de atribuire a cotelor de teren echivalent, fie în mod direct, fie prin inventarea obstacolelor.

Pentru început atenționăm că în Țările Baltice, cât și în cele din Europa de Est, s-a revenit la foștii proprietari a terenurilor agricole, ceea ce este absolut firesc. În Republica Moldova pământurile se împart la toți în mod egal: și la cei harnici, și la cei leneși; și la gospodari, și la cei care așteaptă să curgă bunurile. În consecință o suprafață suficientă sau nu se lucrează, sau se lucrează cu încălcări tehnologice grave.

Mai notăm că normele incluse în Codul Funciar sunt neglijate frecvent. Spre exemplu, celor ce au dreptul, se li se atribuie suprafață de teren *egală* și nu *echivalentă*, cum este stipulat în legislație, ce va genera conflicte pe viitor.

Unuia și aceluiași proprietar cota de teren i se atribuie în trei sau mai multe parcele, cu intenția de a asigura echitate între țăranii din localitate. Regretabil este faptul că astfel se atribuie terenurile agricole și în gospodăriile unde a venit proiectul «Pământ». În consecință, proprietatea unui țăran se fărâmițează prea mult, ce provoacă cheltuieli suplimentare nejustificate.

În majoritatea cazurilor, aceste câteva loturi se atribuie la fiecare membru al familiei. Prin urmare, soțul este deținător de cote în 3-4 câmpuri, soția în altele 3-4 câmpuri, ce agravează și mai mult situația. Ar fi normal și firesc să se atribuie suprafața de teren echivalent pentru familia întreagă la un loc, în unul și același câmp.

Libertatea economică a țăranilor și stimularea activității lor de antreprenoriat poate fi asigurată numai prin crearea unei baze materiale. Pentru țăranii împroprietăriți cu pământ, sursa principală de formare a bazei materiale o constituie cota parte din averea ce le revine din patrimoniul gospodăriilor colective sau de stat. Lipsa mijloacelor de producție și dictatul monopolului unităților de prelucrare a materiei prime agricole provoacă o disperare totală și generează o atitudine ostilă față de reforma agrară. Conștienți de acest fapt, chiar dacă există o mulțime de Hotărâri ale Parlamentului, chiar dacă există Decretul Președintelui Moldovei, chiar dacă pretutindeni sosesc plângeri din partea țăranilor ce au obținut cota de teren echivalent, forțele conservatoare nu doresc să se dezică de patrimoniul ce nu le aparține.

La 1 decembrie 1997, conform buletinului statistic de informare publică, doar 49% din cetățenii dotați cu dreptul la privatizarea patrimoniului întreprinderilor agricole au primit certificate ce confirmă dreptul asupra cotelor valorice. Circa 357 mii sau 66% din certificatele menționate au fost autentificate. Țăranii împroprietăriți au obținut circa 64 la sută din bunurile ce le revin din patrimoniul întreprinderilor agricole.

Totodată, în 108 întreprinderi agricole nici nu-s determinate cotele-părți valorice, ca rezultat 73 mii țărani nu-și cunosc încă mărimea cotelor ce le revin din bunurile întreprinderilor agricole, care se reduc din an în an. Spre exemplu, la 1 ianuarie 1991 în întreprinderile agricole erau circa 48 mii tractoare, actualmente numărul lor abia depășește 45 mii.

Disponând de terenuri agricole mult mai puține decât sectorul public, aproape fără mijloace de producție, sectorul privat pune la dispoziția consumatorului din an în an mai multă producție agricolă. Dacă în 1985 gospodăriile populației și cele țărănești au adus pe masa consumatorului 17% din produsele agricole, în 1990 - 21%, în 1995 - 45%, în 1996 - 50%, 1997 - 52%.

¹ Land ownership and Taxation. Westview Press, 1993

Aceasta demonstrează convingător prioritatea proprietății private și confirmă obiectivitatea reformei funciare, cât și necesitatea de a urgenta procesul împrăștiării țăranilor.

Procesul de împrăștiere a țăranilor cu pământ este ireversibil. Strategic este important de a orienta și a susține real proprietarii de terenuri agricole, ce va constitui argumentul forte în promovarea reformei agrare.

Mutații în organizarea exploatațiilor agricole. *Pentru început facem o constatare a evoluției numărului și structurii agenților economici în agricultura Republicii Moldova.*

Tabelul 1

Numărul agenților economici în agricultură

Agenții economici înregistrați	1991	1994	1997
Total	1004	4161	42515
Inclusiv: întreprinderi de stat	400	358	157
Colhozuri	534	535	262
Întreprinderi intergospodărești	70	44	25
Societăți pe acțiuni	-	36	210
Cooperative de producție	-	65	383
Societăți cu răspundere limitată	-	58	4
Asociații de gospodării țărănești	-	7	246
Gospodării țărănești	-	3058	41228

Evident a sporit numărul agenților economici în agricultură. Acest spor a avut loc din contul apariției și majorării vertiginoase a numărului gospodăriilor țărănești. De notat apariția noilor forme organizatorice a exploatațiilor agricole, cum ar fi Societăți cu răspundere limitată, Asociații de gospodării țărănești, gospodării țărănești și altele.

Actualmente una din cele mai discutabile probleme este cea a evoluției structurilor organizaționale. Nu încercăm să prezentăm o analiză amplă a doctrinelor. Amintesc doar că disensiunile dintre adepții concepțiilor superiorității exploatațiilor mari și cei ale celor mici au o istorie seculară.

În agricultură ponderea micilor gospodari în totalul exploatațiilor agricole reprezenta peste 70% în Extremul Orient, peste 55% în Africa și America Latină, peste 55% în Orientul Apropiat. În agricultura tuturor țărilor dezvoltate, economia națională a căroră este orientată spre sistemul relațiilor de piață, domină fermele familiale, constituite în baza proprietății private asupra pământului și a mijloacelor de producție.

Baza organizării producției în agricultura Republicii Moldova, atât conform concepției reformei agrare, cât și conform realizărilor din ultimii ani, este gospodăria țărănească, gospodăria familială bazată pe o reală independență economică. Ferma familială, în viziunea multor specialiști¹, reprezintă o formă de organizare care asigură stabilitatea politică și socială, precum și justiția economică pentru agricultori. Deseori se menționează suprafața insuficientă a unei gospodării țărănești pentru implementarea tehnologiilor moderne. Este adevărat că suprafața pământului arabil, ce-i revine unei persoane în Republica Moldova, constituie circa 0,4 ha. Dar nu este mai puțin adevărat și faptul că unei persoane în Franța îi revin 0,32 ha, în Austria - 0,16 ha, în Italia - 0,16, în Germania - 0,12 ha de pământ arabil și gospodăriile familiale se dezvoltă cu succes. Aceasta ne demonstrează că argumentul nu este convingător. Chiar în buletinul statistic de informare publică se afirma că: «În medie, o gospodărie dispune de circa 1,8 ha, din care 1,36 ha - pământ arabil, 0,19 ha - livezi, 0,24 ha

¹ Letiția Zahin. *Agricultura mondială și mecanismele pieței*. București, 1993, p.205.

- vii», ceea ce nu corespunde realității. Acestea sunt dimensiunile unei cote. O familie din spațiul rural este constituită din 3-4 deținători de cote de teren echivalent, iar dimensiunile medii ale unei gospodării țărănești ar constitui 5,4 - 7,2 ha. Sigur că aceste dimensiuni sunt net inferioare celor ale fermierilor din SUA - circa 190 ha, sunt mai mici și decât cele din Franța - 27 ha, Germania - 16 ha, dar le depășesc pe cele din Italia - 5,1 ha și din Grecia - 4,3 ha. În toată lumea fermierii, gospodăriile familiale neapărat se asociază în scopul folosirii mai eficiente a mijloacelor de producție, în scopul prelucrării materiei prime agricole, transportării, vânzării produselor alimentare, prestării serviciilor de consultație și în multe alte scopuri. Atât doar, că această asociere se efectuează în baza proprietății private și benevol. Astăzi este imperios necesar a impulsiona și a încuraja formarea unui sistem eficient de servicii în sectorul agroalimentar. În strategia reformării agriculturii trebuie să se specifice clar institutul proprietății asupra pământului și formele de organizare a exploatațiilor agricole.

Procesul fundamental de constituire a proprietății private asupra pământului determină necesitatea reorganizării unităților agricole. Actualmente reorganizarea exploatațiilor agricole se efectuează foarte frecvent doar prin schimbarea formă a denumirii de colhoz sau sovhoz în societate pe acțiuni, fără a modifica conținutul. Acționarii societăților pe acțiuni ar trebui să aducă terenurile agricole în folosință numai în baza unui contract de arendă, păstrându-și dreptul de proprietate asupra acestuia. Unele agricole și alte mijloace materiale și bănești constituie capitalul statutar care este divizat completamente în acțiuni. Asociații nu-și pot retrage acest capital în natură, pot opera doar cu acțiunile care exprimă ponderea în capitalul statutar. Insistent se propagă de autoritățile publice formarea societăților cu răspundere limitată pe lângă așa-numiții «lideri», în rolul cărora mereu se pomenesc foștii președinți și directori, sau brigadierii. Din păcate, această râvnă de invidiat este promovată și de proiectul «Pământ». Conflictele care vor apărea în consecință sunt incomensurabile cu intenția de a asigura spațiu suficient pentru tehnologiile contemporane. Această bună intenție poate fi realizată pe alte căi, decât cele ce contribuie la îmbogățirea nemeritată, îmbogățirea fără cauză a unor foști conducători.

Ca formă de organizare a agriculturii, cea mai eficientă este exploatarea țărănească, bazată pe proprietate privată și munca familială. Dezvoltarea gospodăriilor țărănești poate fi efectuată prin asociere pe principiile economiei de piață, cât și prin «creștere», prin acumulări de terenuri agricole și de capital. Extinderea suprafețelor exploataților agricole, concentrarea terenurilor, se poate obține prin arendarea cotelor. Acest model de extindere a fost cunoscut încă din secolul trecut. În anul 1864, anul lansării primei reforme agrare, Ion Ionescu a elaborat «Povățuri pentru proprietarii ce-și dau moșiile în arendă», povățuri ce și-au păstrat actualitatea și în prezent. Rămâne a fi încurajată această formă de extindere a teritoriilor agricole. Extinderea mai poate fi obținută și prin vânzare-cumpărare a terenurilor agricole.

Deși Curtea Constituțională anulat prin Hotărârea din 2 octombrie 1996 a toate restricțiile în realizarea dreptului asupra pământului, piața funciară practic încă nu s-a lansat.

Reglementări și considerații în mecanismul relațiilor de piață. Pornind de la considerația că piața este spațiul economic în care se realizează ansamblul de schimburi și relații între agenții economici, formarea relațiilor de piață înseamnă, în primul rând, crearea unui sistem economic eficient, care asigură libertatea activității orientate la consumator.

Producția de bunuri alimentare a fost și rămâne suportul existenței umane. Produsele agricole sunt destinate prioritar consumului intern.

Consumul produselor alimentare raportate la un locuitor al Republicii Moldova are o tendință clară de a se micșora. Spre exemplu, consumul de carne și produselor din carne în 1996 a constituit 43% din nivelul anului 1990, lapte și produse lactate - 53, ouă - 57, zahăr - 40, ulei vegetal - 58, legume - 58, fructe, struguri și pomușoare - 75, produse de panificație - 74 la sută.

Exprimând necesitățile umane, consumul este determinat de capacitatea de cumpărare. Conform buletinului statistic de informare publică, suma restanțelor pentru retribuirea muncii

la 1 iunie curent a constituit 455,9 milioane lei, suma datorată pentru plata pensiilor și indemnizațiilor la 1 iulie curent constituia 290 mil. lei.

Lipsa cererii solvabile sporește subnutriția. Caloriile ce-i revin zilnic în medie unui membru al gospodăriei casnice, se reduc de la 3281 în 1980 la 2969 în 1990, 2353 în 1994.

Tradițional produsele agricole constituie un articol important al exportului Republicii Moldova. În mod normal se exportă produsele alimentare care depășesc necesitățile țării, deși raportul dintre producție și consum intern nu indică obligatoriu măsura participării țării respective la formarea pieței externe de produse alimentare. Volumul exportului poate fi considerabil chiar când consumul intern nu este asigurat.

Tabelul 2

Exportul și importul produselor alimentare, milioane lei

Indicatorii	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Total export	8,1	64,9	701,9	2318,6	3349,2	3662,1	4044,4
Inclusiv producție de origine agroalimentară	3,7	25,8	337,5	1605,9	2478,4	2747,0	3306,4
Total import	8,4	92,9	909,1	2692,2	3784,8	4935,9	5417,9
Inclusiv producție de origine agroalimentară	1,1	13,3	155,9	219,6	372,7	673,9	719,5

Ponderea sectorului agroalimentar în exportul total al Republicii Moldova a sporit de la 45,7 în 1991 la 81,7 la sută în 1997. Acest spor se datorează dezastrului ce s-a creat în industrie și nu eforturilor suplimentare ale agricultorilor. Exportul produselor agricole s-a majorat chiar dacă s-a redus considerabil creșterea acestora. Important pentru producător rămâne asigurarea dominării exportului în raport cu importul produselor agro-alimentare. În republica noastră în 1991 importul a constituit 29,7 la sută din exportul produselor agro-alimentare, în 1997 - 23,5%.

În strategia formării pieței alimentare rămâne încurajarea exportului produselor alimentare tradiționale, cum ar fi strugurii și vinul, fructele și sucurile, legumele, tutunul. În rest agricultura trebuie să asigure piața internă.

Instrumentul fundamental al reglementării relațiilor de piață este prețul. Pentru ofertă prețul are ca punct de plecare costul de producție, iar pentru cerere - utilitatea bunului.

Prețurile la cele ce se consumă în agricultură au sporit mult mai vertiginos. Spre exemplu, indicii general la producția agricolă în 1992 în raport cu 1991 a crescut cu 1017%, la produsele energetice - cu 2900%, formând un raport de 1:2,85, în 1994 acest raport a constituit 1:3,17. Această tendință se menține. Indicii prețurilor la producția agricolă în 1997 în medie a crescut față de 1996 cu un procent, la producția industrială - cu 20 la sută.

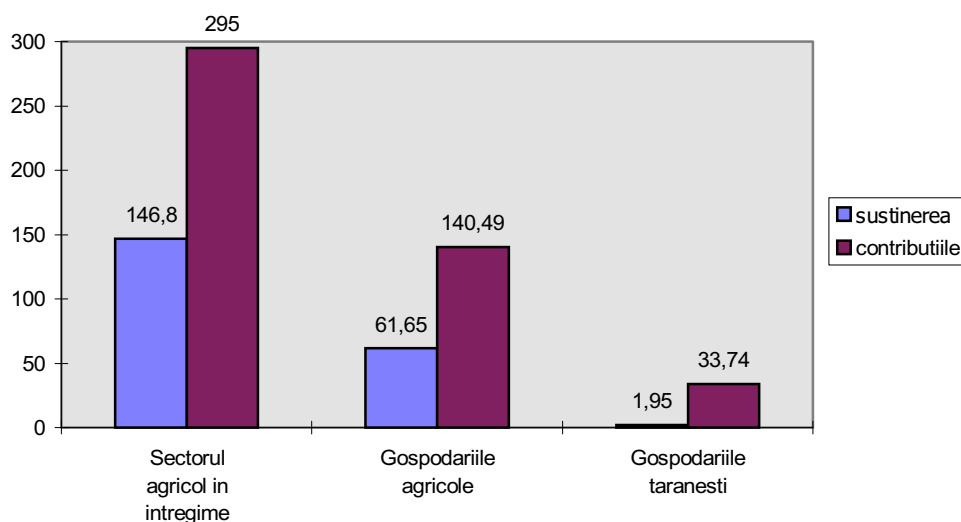
S-au majorat considerabil prețurile la mașinile și mecanismele agricole, la sursele energetice.

Veniturile bănești ale populației au un spor mult mai lent. Cota retribuirii muncii în aceste venituri s-a redus de la 73% în 1992 la 34% în 1997. Cota cheltuielilor pentru alimente a sporit în totalul cheltuielilor de la 38% în 1990 la 86% actualmente. În consecință s-a agravat și mai mult situația pe piața alimentară, ceea ce impune intervenția autorităților publice prin mecanisme ajustate la aceste condiții, prin pârghiile impozitelor și subvențiilor.

Conform studiului impozitelor și subvențiilor în agricultură, efectuat în 1998 de institutul ASA pentru analiză pe sectoare și elaborări de politici, «pe de o parte cota contribuției sectorului dat la bugetul de stat este mai joasă decât cota agriculturii în PIB, ceea ce vorbește de o impozitare relativ joasă. Pe de altă parte, povara impozitării nu este egal balansată, în special între gospodăriile țărănești și alte gospodării.» Sectorul agricol aduce o

contribuție netă de 118 milioane de lei la stat, din care aproape 32 milioane provin de la gospodăriile țărănești.

***Balanța între contribuțiile la buget
și susținerea de la stat pentru agricultură***

Evident, sprijinul financiar acordat de stat pentru protecția prețurilor în sectorul agroalimentar este extrem de redus din motivul că bugetul în mare măsură se formează din contul acestui sector al economiei naționale. Contribuțiile totale fixate pentru agricultură constituie 797 milioane de lei. Însă mai sunt și perceperile indirecte prin taxa pe valoare adăugată și accize de la tutun și produse de tutungerie, vinuri și alte băuturi alcoolice etc. În anul 1997 taxa pe valoare adăugată și accizele în venitul bugetar total au constituit mai mult de 48 la sută.

Autoritățile publice ar mai putea apela la investițiile capitale.

Tabelul 3

Investiții capitale în agricultură /în prețuri curente/, milioane lei

Indicii	1990	1994	1995	1996
investiții în capital fix pe obiective de menire productivă	1,10	87,7	90,7	96,6
din care: de stat	0,53	31,5	25,5	23,8
investiții în capital fix pentru construcția obiectivelor de menire neproductivă	0,34	115,5	85,7	71,5

Investițiile în capital fix pe obiectivele de menire productivă cresc. Însă aportul statului se micșorează și în 1996 a constituit aproape un sfert, în 1990 - circa 48 la sută. Investițiile capitale au atins în agricultură în 1996 doar circa 20% din cele realizate în economia națională.

Împrumuturile bancare ar contribui la schimbarea situației. Actualmente în republică activează 22 bănci comerciale, care în ianuarie-noiembrie 1997 au acordat credite. În suma totală a investițiilor creditare se micșorează ponderea creditelor pe termen lung de la 27% în 1990 la 8% în 1997. Aceasta se răsfrânge negativ asupra agriculturii, care în mod obiectiv este dependentă de factorul biologic.

Extrem de dramatică este situația țaranului împrumutat, care practic nu are acces la credite.

Lipsa resurselor financiare a contribuit la reducerea utilizării îngrășămintelor chimice de la 217,2 în 1990 la numai 13,5 mii tone de substanță activă în 1996, la renunțarea utilizării altor factori de importanță pentru tehnologiile efective.

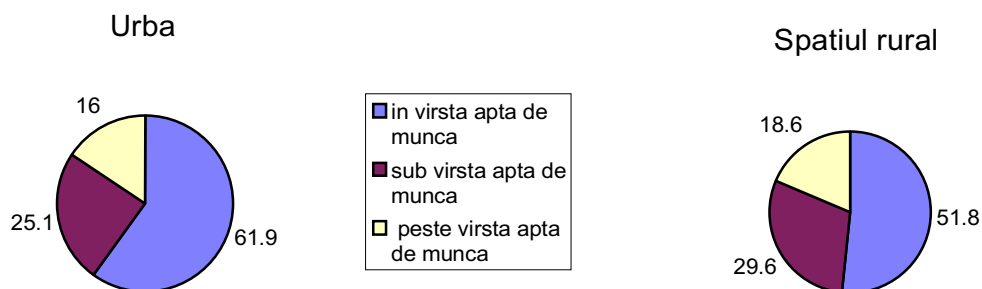
Este imperios necesară formarea unui program strategic amplu, orientat către cerințele economiei de piață, pentru susținerea sectorului privat și care ar contribui substanțial la accelerarea reformei agrare.

Aspirații sociale ale comunității rurale. Lumea rurală are specificul ei manifestat în modul de trai, în valorile culturale, în normele de conviețuire socială, în tradiții.

Schimbarea fundamentală a structurii proprietății asupra pământului, lichidarea vechilor structuri organizaționale, constituirea gospodăriilor familiale și a altor forme bazate pe proprietatea privată, demontarea sistemului economic administrativ de comandă și formarea relațiilor ajustate la economia de piață justifică adaptarea modului de viață la evoluția valorilor comunității rurale.

Astăzi populația rurală constituie circa 55 la sută din total.

Structura populației stabile la 1.01.1997, %

Populația activă din spațiul rural constituie 51,8 la sută, în urbe aproape 62%.

Fenomenele crizei economice au generat staționarea sau lichidarea unor unități economice din spațiul rural, au impulsionat procesul disponibilizării persoanelor angajate în muncă. În raionul Strășeni, spre exemplu, din cele 55 mii persoane apte de muncă angajate pe teritoriul raionului au rămas doar circa 19 mii persoane. Sigur veniturile condiționează modul de viață și contribuie la satisfacerea nevoilor fiziologice elementare: hrană, îmbrăcăminte, casă și altele.

Gradul de asigurare a populației din mediul urban cu locuințe în 1996 a fost 17 m² în medie pentru un locuitor, în localitățile rurale - 22,4 m². Însă gradul de asigurare în mediul urban a sporit în raport cu anul 1990 aproape cu 20%, iar în spațiul rural - doar cu 6 la sută.

Tabelul 4

**Repartizarea gospodăriilor casnice conform mărimii venitului
mediu bănesc disponibil pe persoană, %**

Venitul mediu bănesc Lunar pe o persoană, lei	Total Gospodării		Inclusiv			
			Urbane		Rurale	
	1995	1996	1995	1996	1995	1996
până la 108	68,4	57,7	56,9	40,3	79,9	75,7
108 – 216	25,6	31,8	34,8	42,7	16,2	20,3
216 – 324	4,7	6,7	6,4	10,1	3,3	3,4
peste 324	1,3	3,8	1,9	6,9	0,6	0,6
Total	100	100	100	100	100	100

Formarea și menținerea echilibrului social presupune crearea condițiilor necesare pentru fiecare cetățean. Se asigură acest echilibru? Numărul apartamentelor alimentate cu gaz de rețea în 1996 în municipii și orașe a constituit 281,6 mii, în localitățile rurale - 47,3 mii sau aproape de 6 ori mai mic. Situația este similară și la alți indici.

Focalizarea atenției asupra elementului fundamental - venituri, meditațiile asupra unora din componentele nevoilor este generată de influența acestora asupra natalității, mortalității, sporului natural, migrației etc. În urbe sporul natural la 1000 locuitori în 1980 a constituit 11,3, în 1990 - 9,3, 1996 - 0,6, în mediul rural respectiv 8,6; 6,6 și 0,4.

Cunoscute fiind condițiile și tradițiile din țara noastră, nu s-au depus eforturile necesare pentru dezvoltarea comunității rurale, nu s-au depus eforturi pentru realizarea măsurilor specificate în concepția reformei agrare în vederea instituirii unui sistem de protecție socială, pentru dezvoltarea infrastructurii economice și sociale. Transformările în economia comunităților rurale impun ajustarea dezvoltării componentelor sociale ale satului.

Educația profesională și investigarea - garantul reformei. La 1 iulie 1998, conform Buletinului statistic de informare publică, numai 227 mii persoane, ce constituie aproape un sfert din cei ce au dreptul, au primit sectoare de pământ în proprietate privată.

Atât promovarea reformei agrare, cât și activitatea în condițiile liberei concurențe, condiționată de înlocuirea planificării centralizate cu mecanismele relațiilor de piață, obiectiv necesită oameni cu gândire adecvată. Activitatea eficientă a acestor oameni ai puterii și a acelor ce au devenit gospodari, depinde în mod substanțial de nivelul de pregătire, de structura cunoștințelor acumulate.

În organele publice locale și centrale, inclusiv și în Ministerul Agriculturii, au ajuns oameni întâmplători, care nici n-au pregătire profesională în acest domeniu, nici n-au activat în sectorul agroalimentar.

Din nefericire au mai ajuns și specialiștii cu mentalitatea formată în sistemul administrativ de comandă, cu experiența acumulată în regimul totalitar. Important este că acest potențial nici nu dorește să se dezică de valorile moștenite. Prin urmare, ei mai mult frânează procesele reformatoare și considerabil își aduc aportul la reducerea performanțelor în sectorul privat.

Din analiza informațiilor referitoare la cunoștințele, deprinderile de muncă, la nivelul profesional al celor ce au obținut cota de teren echivalent în natură, constatăm un nivel modest în tehnologie și pregătire profesională insuficientă în drept, economie, relațiile financiar-bancare, formarea pieței alimentare.

Instituțiile de instruire și perfecționare, numeroasele proiecte și cicluri de pregătire profesională activează în baza programelor corelate slab și aproape nesatisfăcător ajustate la realitățile de piață. Condițiile materiale și didactice adesea sunt umile. Materialele expuse sunt foarte generale și prea abstracte pentru a fi aplicate la locul de muncă, ce agravează și mai mult utilizarea resurselor umane și impune perfectarea sistemului de instruire, cât și formarea unui potențial uman cu pregătire suficientă pentru activare în actualele condiții.

Formarea și perfecționarea personalului antrenat în sectorul agroalimentar a devenit un imperativ al perioadei pe care o traversăm. Experiența țărilor cu economie prosperă confirmă că pregătirea profesională este și o investiție profitabilă.

Modernizarea agriculturii, schimbarea raportului muncă-pământ-capital, promovarea și sprijinirea reformelor sunt posibile cu aportul investigațiilor. Sistemul existent de cercetare agricolă lasă de dorit. Multiplele programe orientate la sectorul agroalimentar au un raport redus, din motivul că mulți din experții invitați nu țin cont de forța economică a sistemului în curs de dispariție, de această dură realitate care nu se raportează la modelele occidentale.

Pentru a orienta comportarea sectorului agroalimentar, pentru a canaliza în albia firească procesele de reformare a agriculturii și industriei de prelucrare a materiei prime agricole, pentru a justifica cercetările în vederea asigurării suportului științific al reformei agrare, este necesară monitorizarea tuturor componentelor acestui complicat proces cum este reforma în sectorul agroalimentar.

Considerente finale. Principala idee este că reforma agrară care a fost lansată ca un imperativ al timpului a devenit ireversibilă. Obiectivul strategic fundamental al reformei rămâne stoparea declinului, înlăturarea dezechilibrelor dintre cererea și oferta de produse alimentare, soluționarea problemei securității alimentare.

Reforma agrară are mai multe viteze. Fiecare element al sistemului de reformare are propria viteză, ce a contribuit la disensiuni și contradicții. Impulsionarea procesului de modificare a structurii proprietății ca factor al extinderii responsabilității și promovării concurenței. Formarea și consolidarea gospodăriei țărănești, bazată pe munca familiei și asocierea acestora în perspectiva utilizării eficiente a resurselor naturale, umane și materiale.

Dezvoltarea instituțiilor de piață în agricultură, ajustarea sistemului fiscal, asigurarea accesului la credite, subvenționarea agriculturii, soluționarea problemelor sociale ale satului. Sunt un imperativ al reformei agrare.

În final, constatăm necesitatea armonizării elementelor reformei agrare și realizarea pe scară largă a posibilităților generate de interacțiune a componentelor sistemului agroalimentar.